

Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΕΙΔΩΛΩΝ (του Γιάννη Ζήση)

Το μεγαλύτερο εμπόδιο του ανθρώπου στο να εκφράσει την ελευθερία βρίσκεται στο γεγονός ότι έχει προκαταλάβει το πεδίο της ταύτισής του με μια υποκατάσταση, με μια ειδωλοποίηση. Έτσι, ο άνθρωπος δεν μπορεί να λειτουργήσει ως αυθεντική οντότητα. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το να δούμε το

πώς και γιατί έγινε αυτή η υποκατάσταση.

Η υποκατάσταση αυτή έχει την καταγωγή της στο γεγονός της δημιουργίας του προσωπείου. Αυτό το γεγονός μας υποδηλώνεται στην Παλιά Διαθήκη συμβολικά με τα «φύλλα της συκής» των πρωτόπλαστων. Έχοντας φάει από το δένδρο της «γνώσης του καλού και του κακού» «γνώρισαν ότι ήσαν γυμνοί, και ράψαντες φύλλα συκής, έκαμον εις εαυτούς περιζώματα».(1) Το πρόβλημα όμως είναι πολύ πιο σύνθετο. Δεν έχει αυτή την απλοϊκότητα αναφοράς και αναγωγής.(2)

Ο άνθρωπος -στον βαθμό που υποκαθίσταται από μεγάλες οργανώσεις ή κοινωνίες και στον βαθμό που λειτουργεί ελλειμματικά αναφορικά με την αληθινότητά του, με την ειλικρίνειά του, την αυθεντικότητά του και την εσωτερικότητά του- προκαλεί ένα κενό στην εκδηλωτικότητα της πραγματικής παρουσίας του.

Αυτό το κενό καταλαμβάνεται από μια υποκατάσταση, η οποία λειτουργεί -ως αναγκαιότητα πλήρωσης του δημιουργημένου κενού- ως πεδίο διαμεσολάβησης του ανθρώπου. Ο άνθρωπος γίνεται διαμεσολαβούμενος από τον ίδιο του τον εαυτό, «ή εγώ». Επίσης, το κοινωνικό περιβάλλον υποκαθιστά τον εαυτό του σε μεγάλο

βαθμό.(3) Η υποκατάσταση του εαυτού του συνδέεται επίσης με την άγνοια της οντολογικής του φύσης, εξ ου και η Σωκρατική η αποφαιτική ρήση: «ουδείς εκών κακός».

Ατομική και συστημική υπέρβαση

Η απουσία μας από την αυθεντική ατομική και κοινωνική ζωή, στερεί το άτομο και την κοινωνία από το βίωμα της συνεκτικότητας. Η υποκατάσταση που καλύπτει αυτό το κενό προκύπτει από τους μεγάλους αριθμούς, από την στατιστική κλιμάκωση και μεγέθυνση της μεγάλης κλίμακας του ανθρώπου, οι οποίες αποτελούν μεγάλες δυνάμεις συνοχής και ανταλλαγής. Σε αυτό το πεδίο λειτουργεί η κοινωνία του θεάματος ως *συνεκτικότητα μέσω διαμεσολαβητικότητας*.

Για παράδειγμα, το κεφάλαιο λειτουργεί ως ένα διπλός υποκαταστατικός μηχανισμός, τόσο στις αξίες και στην ανταλλαγή των προϊόντων όσο και στην σχέση, στην συνοχή και στον τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας.

Έτσι εμφανίζεται το πρόβλημα ότι έχουμε να αναιρέσουμε υποκαταστάσεις τόσο μεγάλης κλίμακας -συστημικές δηλαδή- όσο και υποκαταστάσεις μικρής κλίμακας. *Εδώ βρίσκεται συνήθως η αστοχία της κριτικής αντίληψης και ανάλυσης της επαναστατικής ή οραματικής πρότασης ή ιδεολογίας. Δεν μπορεί να συνδυάσει τις δύο αυτές υποκαταστατικές υπερβάσεις.*

Στην «κοινωνία της υποκατάστασης» -που είναι η κοινωνία που ζούμε- καθοριστικό ρόλο παίζουν τα είδωλα. Αυτό συμβαίνει γιατί τα είδωλα είναι αυτά τα υποκατάστατα τα οποία λειτουργούν τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά, ως οι διαμεσολαβητές, ως οι φορείς των απουσιών μας και του ελλείμματος θέλησης και σύνθεσης.(4)

Αναφορές:

(1) Γένεσις, Κεφ. Γ

(2) (Σχόλιο συντακτικής ομάδας) Αφού οι πρωτόπλαστοι έφαγαν από το δένδρο της γνώσης του καλού και του κακού, αντί να αντιμετωπίσουν την νέα κατάσταση, αυτοί «εκρύφθησαν»

προτιμώντας να χρησιμοποιήσουν ένα διαμεσολαβητικό ενδιάμεσο στοιχείο στην μεταξύ τους θέα, και έτσι έφτιαξαν «περιζώματα» από «φύλλα συκής». Επίσης ο τρόπος απάντησης των πρωτόπλαστων στην ερώτηση του θεού «μήπως έφαγες από του δένδρου, από του οποίου προσέταξα εις σε να μην φάγης»; είναι φανερά αυτός μιας ανώριμης και ανεύθυνης προσωπικότητας, που δεν στέκεται με ευθύτητα απέναντι στις προκλήσεις πλέον (μετά την γνώση) της ζωής. Κατόπιν, ο Αδάμ απαντά «η γυνή την οποία έδωκες», είναι αυτή που μου έδωσε τον «απαγορευμένο καρπό». Προσέξτε ότι στρέφει την ευθύνη στην Εύα και τον θεό που την δημιούργησε. Η δε Εύα απάντησε «ο όφις με ηπάτησε και έφαγον», ρίχνοντας την ευθύνη στον όφι. Αυτός ο αδιέξοδος τρόπος σκέψης είναι διάχυτος παντού μέχρι σήμερα στις προσωπικές και στις διεθνείς σχέσεις. Για όλα φταίνε οι άλλοι, και εμείς είμαστε θύματα της κοινωνίας, των πλούσιων, ή των υπερδυνάμεων. Οι άλλοι είναι το «φύλλο συκής» που προτάσσουμε για τις αδικίες και τα πάθη μας. Αυτή η φυγοπονία θεμελιώνεται στον φόβο του θανάτου. Βλέπε: Ο φόβος του θανάτου, η ιδιοποίηση – ιδιοκτηρία και η υπέρβασή τους, solon.org.gr

(3) «Είναι γεγονός πως η κοινότητα είναι μια αναπόσπαστη βοήθεια για την οργάνωση τω μαζών, αλλά ταυτόχρονα και δίκικο μαχαίρι. Αν προσθέσουμε άπειρα μηδενικά δεν πρόκειται να φτιάξουμε ποτέ μια μονάδα. Κατά τον ίδιο τρόπο και η αξία κάποιας κοινότητας εξαρτάται από το ηθικό ανάστημα των ατόμων που τη συγκροτούν. Γι' αυτό δεν μπορεί να περιμένει κανείς από την κοινότητα κάποιο αποτέλεσμα που θα υπερσκελίσει την υπνωτική επιρροή του περιβάλλοντος»

Jung Carl, 1988, Ο ανεξερεύνητος εαυτός, ΙΑΜΒΛΙΧΟΣ, σελ.32

(4) Ζήσης Γιάννης, 2010, Η Σύνθεση ως απάντηση στην κρίση ταυτότητας και συστήματος, solon.org.gr

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

Φωτό:Wikimedia

Ημερομηνία δημοσίευσης κειμένου: 8 Φεβρουαρίου 2011